

MAGYAR NYELVEMLÉK A SZKÍTA KORBÓL

A régi szkíták rénszarvasháton ülve kezdték meg a lovagló életformát akkor, amikor a lovat még nem is ismerték, vagyis — bármilyen furcsa — a lovagolást a szarvas hátán kezdte meg az emberiség. Ez a szokás valószínűleg már az utolsó jégkorszakban kialakult, amikor a rénpásztorkodás már megszokott életforma volt. A rén hátára ülve jól bele lehetett kapaszkodni a szarvába, ezért itt nem volt szükség semmiféle szerszámosra. A szibériai népek érdekes módon a jávorszarvast is meglovagolták, aminek hátán olyan mocsaras helyeket is megközelíthettek, ahova sehogy sem juthatott volna el az ember. (Később a cári Oroszországban, éppen e miatt, rendelettel tiltották be a jávorszarvas hátasként való alkalmazását, mivel a rendfenntartó lovas kozákok nem tudtak a mocsarakba menekülő nyomába szegődni.)

Amikor a szkíták megismerték a lovat, a „lovaglás” már elterjedt gyakorlat volt tehát, az új hátság azonban jócskán különbözött szarvas elődjétől, ugyanis nem volt szarva, amiben meg lehetett volna kapaszkodni. Ez vezetett a lószerszámok használatához, a zablá és a kantár kifejlesztéséhez, ami által a ló irányíthatóvá vált. A lovasok már megszokták az agancskoronát az állat fején, ezért a ló fejére is felszereltek valamiféle díszagancsot, hogy továbbra is a szarvas hátán érezhessék magukat. A felszarvazott hátságlovak divatja azután egyre kiterjedtebbé vált, és már nem csak agancsos fejdíszsel ékesítették lovaikat, hanem hegyikecske, kos, vagy bikaszarvakkal is. E szerint el is nevezhették azokat kosfejesnek vagy bikafejűnek. Ilyen agancskoronás lovak szerszámkészletét több altáji szkíta sírból is ismerjük.

Szkíta lódíszítmények.

Szarvasalakos (Pazirik), hegyikecske-jelmezes (Berel, Bakay Kornél nyomán)

A középkori Európában is díszítették a lovak fejét, de a szarvak, tülkök egyre kisebbedtek, és — mivel a szokás eredete idővel elhalványult — az agancskoronák helyett családi címerekkel ékesítették a ló koponyáját.

Középkori lovag

A legkitűnőbb lovasok a szkíták voltak, ezért az éppen aktuális nagyhatalmak a szkítákra bízták lovas hadtesteik kialakítását, vezetését. Így lehetett ez a régi görögöknél is, akik tengerparti népként elsősorban a hajózó harcászatban jeleskedtek.

Macedónia erdőkkel borított hegyvidékére is kiterjesztette uralmát az ókori görög birodalom, ami olyasféle megszállás lehetett, mint a Rómaiak pannóniai jelenléte. Ezeken a területeken az őslakós népesség helyben maradt, megőrizve nyelvét, hagyományait; közülük a magasabb rangúak pedig a birodalom szolgálatában vezető tisztségeket tölthettek be.

Macedónia népessége tehát eredetileg nem volt görög, sem életmódjában, sem földrajzi adottságaiban nem hasonlított a tenger mellék népeihez. A szomszédságukban élő, rokon kultúrájú *trákokat* (turák, turk, vagyis török) pedig ősi szkíta népcsoporthoz tartozóknak vélhetjük, akik a Balkán térségben telepedtek meg. A világhódító Nagy Sándort a törökök máig nemzeti hősként tartják számon Iszkender bég néven, így aligha tekinthetjük görögnek. A Tarih – i Üngürüş szerint Nagy Sándor nem a konstantinápolyi származású Filipposz fia volt, és ezt maga az édesanyja is elismerte e szavakkal: *„A fiam, Iszkender, nem a padisahtól van, mert egy éjjel, amikor aludtam, egy súlyos valami nehezedett rám. Mikor álmomból felriadtam, agyon voltam izzadva, és teljesen össze voltam törődve. Teljesen világosan tudom, hogy ... fiam, Iszkender akkor fogantatott.”*

Az ismert történet szerint Philipposz (II: Fülöp) a makedon király egy rendkívül szilaj, fékezhetetlen éjfékete csődört vett egy thesszáliai lókupectől, amit senki sem bírt megülni. A gyermek Nagy Sándor fogadásból meglovagolta ezt a vad állatot, mivel

tudta, hogy a ló csupán saját árnyékától fél, ezért a nappal szembeállítva meg lehet ülni. Az öreg királyt teljesen lenyűgözte a kis utód bölcsessége (amit a gyermek alighanem a szkíta lovasnak köszönhetett), ezért a legenda szerint így szólt a fiához: „*Fiam, keress magadnak egy hozzád méltó királyságot, mert Makedónia túl szűk lesz neked!*”

A lovat állítólag Filipposz nevezte el Bucephalosnak, vagyis „ökörfejűnek”, jellegzetes fejalakja alapján. A szkíta lovas hagyományok ismeretében azonban inkább arra gondolhatunk, hogy a ló bikaszarvakkal volt felékesítve, ezért nevezték bikafejűnek, vagy még inkább bikafejesnek. (Az ökörfejűt ugyanis bátran mondhatjuk bikafejűnek, hiszen az ivartalanítás semmit sem módosít az állat fejformáján.) Szó sincs tehát arról, hogy az a telivér ló, amelyet a legendák pegazus-ivadéknak vélnek (magyarul táltos lóról lehetne szó), a legősibb szkíta lófajtához az akal-teke (achal-tegin) fajhoz tartozó csődör hasonlítana valamely bikához, vagy ökörhöz.¹

Ósi szkíta lófajta (Akal-teke)

Hagyományos szkíta névadási gyakorlattal találkozunk itt, vagyis a bikaszarvval fölékesített lónak ökörfejű, vagy bikafejű nevet adtak.

A görögnek vélt névalak mássalhangzói pontosan megfelelnek a magyar változatnak, amennyiben kiejtés szerint írjuk (bukefalos), és a bikafejű helyett az ugyanolyan értelmű *bikafejes* változatot alkalmazzuk:

Görögül: **BuKeFaLoS** = BKFLS
Magyarul: **Bi KaFeJeS** = BKFJS

A Bukefalos név tehát azonosítható a szkíta-magyar Bikafejes lónévvel, ami fényes bizonyásgul szolgál ókori őseink, a szkíták magyarnyelvűségére, vagyis egy hiteles magyar nyelvemléknek tekinthető a Kr. e. negyedik századból.

Nagy Sándor (Iszkender bég) korabeli domborművön, pénzérmén és mozaikon

¹ Az akhal-teke a világ legrégebbi lófajtáinak egyike, sőt, sokak szerint a legősibb ló. Hérodotosz leírása szerint ugyanis Xerxesz seregében szolgáló arabok tevén harcoltak, nem lovon, vagyis a mások által legősibbnek tartott arab telivér csak később alakult ki. Tenyésztése már 2500 év óta folyik Közép-Ázsia sztyeppéin. A nevét a Karakum-sivatag szélén fekvő Ahal oázisról és a teke nevű törzsről kapta. Az első rá utaló írásos emlékek az asszíroktól származnak, amelyekben „a hegyekből származó szamarakként” említik. A Tiglatpalasart (i.e.1115-1077) dicsőítő írások 1200 hadisarcként szerzett lóról emlékeznek meg. Hérodotosz is közölte a fajta leírását, mikor arról a 10 szent lóról írt, amelyek Xerxesz seregében az Akhuramazdának szentelt kocsit húzták. A régészek a Pazirikban (Altaj) feltárt szkíta síremlékben is megtalálták ezt a lovat. (Írott és képi forrás: Internet)